

למה אהב יצחק את עשו?

יעקב ועשו נאבקו זה בזה עוד בהיות ברחם אמם. דומה שנגזר עליהם להיות אויבי נצח. לא רק שהיו שונים באופי ובחזונו, הם נפלו זה מזה גם בלב הוריהם: "וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים. וַיְהִי עֲשׂוֹ אִישׁ יֹדֵעַ צִיד אִישׁ שָׂדֶה, וַיַּעֲקֹב אִישׁ תֶּם יֹשֵׁב אֲהָלִים. וַיֹּאֲהֵב יִצְחָק אֶת עֲשׂוֹ, כִּי צִיד בְּפִיו, וְרַבְּקָה אֲהָבָת אֶת יַעֲקֹב" (בראשית כה, כז-כח).

מדוע אהבה רבקה את יעקב - אנו יודעים. עוד לפני הולדת התאומים הכאיבה לה כל כך התרוצצותם ברחמה, שהיא הלכה "לְדַרְשׁ אֶת ה'". וכך נענתה:

שְׁנֵי גוֹיִם [כתיב: גיים] בְּבֶטֶןִי,
וּשְׁנֵי לְאָמִים מִמֶּעֶיֶן יִפְרְדּוּ;
וְלֹאִם מִלֵּאִם יֵאָמֵן,
וְרַב יַעֲבֹד צָעִיר.
(בראשית כה, כג)

רבקה הבינה כנראה את הדברים כך: בנה הצעיר יגבר על בנה הבכור וישעבד אותו, ויהיה ממשיכם ההיסטורי שלה ושל יצחק, אבי עם הברית. לכן, משנולדו, אהבה את הצעיר. אבל אם כך, מדוע אהב יצחק דווקא את עשו? האם לא סיפרה לו רבקה מה שמעה כשדרשה את ה'? ומשגדלו הנערים, האם לא ידע יצחק

שיג ושיח - הרב יונתן זקס

שעשו פרוע ופזיז? האם אפשר להעלות על הדעת שאכן, כפשוטו של מקרא, יצחק אהב את עשו רק "כִּי צִיד בְּפִיו", כאילו הקיבה קובעת את האהבה? קשה להאמין. הרי על כפות המאזניים מונחת שאלת ירושת הברית עם ה'.

התשובה הקלאסית, שבפי רש"י, מדייקת בלשון התורה וגוזרת ממנה משמעות נוספת, מדרשית. "איש יודע ציד" הוא איש היודע כיצד "לצוד ולרמות את אביו בפיו, ושואלו: אבא, היאך מעשרין את המלח ואת התבן? - כסבור אביו שהוא מדקדק במצוות". עשו ידע היטב שדין מעשרות אינו חל על מלח ועל תבן, אך רצה להיראות בעיני אביו אדוק במיוחד. וממשיך רש"י בביאורו למילים "כי ציד בפיו": "כתרגומו: בפיו של יצחק. ומדרשו: בפיו של עשו, שהיה צד אותו ומרמהו בדבריו". עשו השתמש באמרי פיו כדי לצוד את לבו של יצחק.

המגיד מדובנה מוסיף ומסביר שרק יצחק התפתה להאמין לעשו, מפני שרבקה גדלה לצד אחיה הרמאי לבן. היא למדה לזהות הונאה. יצחק, לעומת זאת, גדל באוהל אברהם ושרה. הוא הכיר רק יושר מוחלט, ועל כן לא חשד שמרמים אותו (הפילוסוף ברטרנד ראסל סיפר פעם על עמיתו הפילוסוף ג'ורג' אדוארד מור כי הוא שמע אותו משקר רק פעם אחת: כששאל את מור אם שיקר אי פעם, ומור השיב "כן").

יצחק אהב, אם כן, את עשו משום שלא ידע מיהו ומהו באמת. זו התשובה הקלאסית. אבל יש תשובה אפשרית אחרת: יצחק אהב את עשו דווקא מפני שידע היטב מיהו ומה מעשיו.

פעם פנה אדם לראי"ה קוק וביקש עצה בענייני חינוך. הוא סיפר לו שבנו סר מדרך התורה והמצוות, למרות החינוך הרתי

למה אהב יצחק את עשו?

המסור שהעניק לו כל השנים. הבן, אמר האב שבור הלב, מסרב אפילו לראות בעצמו יהודי. מה לעשות?

"אהבת את הבן שלך כששמר מצוות?", שאל הרב קוק. "כמובן", השיב האב. "אם כן", אמר הרב, "מעשה והלאה אהב אותו אפילו יותר".

לפעמים גדול כוח האהבה מכוח הנזיפה. ייתכן שכאשר התורה אומרת לנו שיצחק אהב את עשו בגלל הציד שבפיו, כוונתה ללמדנו שהוא לא היה עיוור למעשיו ולטיבו. אם יש לכם שני ילדים, האחד ילד טוב ירושלים והשני משרך דרכיו, למי תקדישו יותר תשומת לב? עם מי חשוב שתבלו זמן רב יותר? ייתכן שיצחק אהב את עשו לא מתוך עיוורון אלא בעיניים פקוחות: בידיעה שבנו יגרום לו אכזבות רבות, אבל גם בידיעה שהאחריות המוסרית של ההורות תובעת מאתנו לא להתייאש מבן שסר מהדרך, ודאי לא להרחיקו.

האם, במבחן התוצאה, אהבתו של יצחק הועילה? כן ולא. ברור שהיה קשר חם ומיוחד בין עשו ליצחק. חז"ל זיהו אותו היטב: "אמר רבן שמעון בן גמליאל: לא כיבד בריה את אבותיו כמו אני את אבותי, ומצאתי שכיבד עשו לאביו יותר ממני". רשב"ג מסביר שם שלעשו היו בגדי חמודות מיוחדים ששימשו אותו כששירת את אביו; את הבגדים הללו נתנה רבקה ליעקב כששלחה אותו להתחזות לעשו ולהתברך אצל אביו. אני עצמי, אמר רשב"ג, כמו רוב האנשים, שימשתי את אבי בבגדיי הרגילים.¹

בספר דברים אוסר ה' על בני ישראל ליזום מלחמה נגד צאצאי עשו. הוא אומר למשה, "וְאֵת הָעָם צוֹ לְאֹמֶר: אֲתֶם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אֶחָיֶכֶם בְּנֵי עֵשָׂו הַיֹּשְׁבִים בְּשָׁעִיר. וַיִּירָאוּ מִכֶּם, וַנִּשְׁמְרָתֶם

שיג ושיח - הרב יונתן זקס

מְאֹד. אֶל תִּתְּגֹרוּ בָם, כִּי לֹא אֶתֶן לָכֶם מֵאֶרֶץ עַד מִדְּרֹךְ כָּף רִגְלִי כִּי יִרְשָׁה לְעֵשָׂו נַתַּתִּי אֶת הָר שְׁעִיר" (דברים ב, ד-ה). בהמשך ספר דברים מופיעה מצווה נוספת בעניין בני עשו, האדומים: "לֹא תִתְּעַב אָדָמִי כִּי אֶחָיֶךָ הוּא" (כג, ח). חז"ל ראו את שני הציוויים הללו כגמול טוב לעשו על שכיבד את אביו.

עשו החזיר אפוא אהבה ליצחק - ובכל זאת הוא נשאר עשו, הצייד, איש השדה, לא האדם המתאים לשאת בעול הברית התובענית עם האל הבלתי-נראה, לא סוג האדם שיהיה נכון להקרבה הרוחנית הנדרשת בברית כזו. לא כל הילדים הולכים בדרכי הוריהם. אם יצחק התכוון שעשו ישנה את אורחותיו ויהיה ממשיך דרכו שלו, הוא נכשל. אבל ישנם כישלונות מעוררי כבוד. אהבתנו לילדינו, גם כאשר הם מאכזבים אותנו, היא כישלון מן הסוג הזה. הרי כך בדיוק גם ה' אוהב אותנו.

1 דברים רבה א, טו. בגדי החמודות של עשו - על פי בראשית כז, טו.